

Voorwoord.

De vraag: hoe komt verzoening tot stand?

Hoe wordt – volgens de Bijbel – de verstoorde relatie tussen God en mensen weer goed?

Veel christenen zeggen:

Gods Zoon werd mens (Jezus) om plaatsvervangend de schuld voor onze zonden op zich te nemen en onschuldig onze straf voor ons te dragen op Golgotha! Hij heeft zo onze schuld betaald. Hierdoor kan God ons vergeven en kunnen wij zijn kinderen zijn.

In de theologie wordt dit kortweg **'verzoening door voldoening (betaling)'** genoemd.

Deze leer staat uitgebreid in kerkelijke belijdenissen en kom wordt in veel preken en boeken onderwezen. Velen denken zó stellig dat deze verzoeningsleer door de Bijbel geleerd wordt, dat zij kritiek hierop niet serieus willen of durven overwegen.

Ook zelf heb ik deze – sinds de Reformatie – gangbare leer jarenlang met veel enthousiasme verkondigd! Maar ... mee (of juist) door mijn werk als predikant werd het steeds meer een vraag: **Is deze vertrouwde leer wel zo bijbels als we denken?**

Heel bijzonder: de Bijbel zelf riep twijfels op bij de 'vertrouwde leer'. Dat motiveerde vooral te vragen: wat leert de Bijbel nu werkelijk over verzoening? Het volgende zette mij bijvoorbeeld aan het denken:

1. Adam en Eva worden na de zondeval het paradijs uit gezet en zullen sterven. Maar we lezen vervolgens dat God daarna 'gewoon' met mensen om gaat en hen steeds wéér voor dezelfde keus zet: wil je Mij volgen en als jouw God aanvaarden? (zie Genesis 4:6,7). Als ze dat doen is het goed tussen God en die mensen. Nergens staat dan dat God bóós is en dat voor verzoening zijn tóórns gestild moet worden (via voldoening)?
2. Als Jakob zijn broer Ezau ontmoet, probeert hij zijn verkeerde daden tegenover Ezau te compenseren met geschenken (voldoening geven). Maar Ezau wil dat helemaal niet. Hij wil gewoon vergeven en weer als broers verder leven (Genesis 33:8-11). Nota bene een ongelovige (Ezau) kan en wil zo genadig zijn en vergeven (dus zonder compensatie)! En daar is niks mis mee. Wil en kan God dat niet? Waarom dan niet?
3. Bij de berg Sinaï misdraagt het volk Israël zich (geschiedenis met het gouden kalf). Mozes doet voorbede: "Heer, vergeef het volk – schrap mij anders maar uit uw boek des levens". God zegt dan tegen Mozes: "*Alleen wie tegen mij gezondigd heeft, schrap ik uit mijn boek*" (Exodus 32:32,33). God zegt hier duidelijk tegen Mozes: '*Ik straf geen onschuldigen!*' Elders lezen we: '*Wie dat wel doet krijgt God tegen zich*' (bv. Exodus 23:7). Moeten we dan geloven dat God zelf dit (met Jezus) wel doet?
4. God leert ons in Spreuken 17:15: "*wie een goddeloze vrijspreekt en wie een rechtvaardige beschuldigt – beiden zijn de HEER een gruwel*". Maar ... volgens de traditionele verklaring beschuldigt en straft God wél een rechtvaardige (Jezus)! Daarmee zegt men dat God doet wat Hij zelf als gruwelijk veroordeelt! Spreuken 17:26 zegt: "*Het is verwerpelijk om een onschuldige (vul in: Jezus) een boete op te leggen – een edel mens (vul in: Jezus) zweepslagen geven is in strijd met het recht*". Mensen mogen dit niet doen, maar – volgens de Reformatorische leer – doet God dit juist wel als Hij Jezus straft en vervloekt in onze plaats. Is dat niet raar?
5. "*Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven hen die ons iets schuldig zijn*", staat in het Onze Vader (Matteüs 6:12). Ons vergeven en het vergeven van onze Vader moeten parallel lopen, volgens Jezus. Maar die parallel is er niet als God vergeeft op basis van een compenserende betalings- of strafregeling (via Jezus), terwijl wij moeten vergeven zonder zo'n compenserende regeling.

6. Volgens de traditionele leer zou God alleen kunnen vergeven omdat Jezus plaatsvervangend onze schuld en straf op zich nam en betaalde. Maar in het onderwijs van Jezus, lees je daar niets van. Integendeel – we lezen dat de vader zijn weggelopen zoon bij berouw en terugkeer 'gewoon' hartelijk vergeeft en binnenhaalt (Lukas 15:20). Een koning scheldt zijn slaaf een grote geldschuld 'gewoon' kwijt uit medelijden (Matteüs 18:27). Beide keren heeft Jezus het duidelijk over God. Hoe kan men dan blijven beweren, dat voor God 'gewoon' schuld kwijtschelden onmogelijk is? Hoe is dat te rijmen?
7. Ook taalkundig is het de vraag of we Gods 'vergeving' wel werkelijk *vergeving* kunnen noemen, als onze schulden plaatsvervangend (door Jezus) 'voldaan' of 'betaald' zijn. Dit is immers innerlijk tegenstrijdig?!

Zo is er meer te noemen vanuit de Bijbel zelf. Daarnaast zijn er ook veel kritische vragen vanuit filosofische, juridische of sociale hoek bij deze leer te stellen (zie hoofdstuk 21).

Al studerend verbijsterde het mij dat er in verleden en heden feitelijk nooit echt inhoudelijk antwoord op al deze kritiek is gegeven. De kritiek werd alleen maar afgewezen!! Men had en heeft er nog altijd **geen echt weerwoord** op. In hoofdstuk 1 citeer ik veel theologen die dit zelfs royaal of impliciet erkennen! Zij erkennen dat deze leer irrationeel is, maar volgens hen leert de Bijbel dit en moeten we dit daarom toch geloven. Mijn vraag werd nu: moeten we werkelijk geloven dat het evangelie in de kern (verlossing, verzoening) irrationeel of onbegrijpelijk is??

Het tweede wat me motiveerde tot mijn studie was dat ik bij veel gelovigen de enthousiaste inzet voor God en zijn koninkrijk mis, hoewel je dat volgens de Bijbel wel zou mogen verwachten. Ik vroeg me lange tijd af: hoe is dat toch mogelijk? Het antwoord ligt volgens mij in de leer. Werkelijk enthousiast over God zijn kan niet echt, zolang we ergens (onbewust) leren dat God op Golgotha iets wreeds of onnodigs deed, want had Hij niet 'gewoon' kunnen vergeven? Ook het feit dat we deze leer ook voor anderen niet echt helder kunnen maken remt ons enthousiasme. De (kern)leer over de verlossing is onhelder. Mee daardoor gaat er is er weinig kracht of radicaliteit in de (westerse) kerken. In levensheiliging 'schittert' de christenheid niet echt opvallend, zoals wel de bedoeling is (volgens Mat 5:16; Fil 2:14,15). Deze zorg over de christenheid motiveerde mij dus tot deze studie.

Een derde motief was, dat deze traditionele leer afstotend werkt. *'Moet een onschuldige voor mijn schuld plaatsvervangend gestraft worden met zo'n gruwelijk lijden en sterven? Wil en kan God mij anders niet vergeven?'*. Dit werd mij een paar keer indringend gevraagd. Niet alleen door christenen die mee hierdoor afhaakten van kerk en geloof, maar ook door 'belangstellenden' die Christus serieus als hun Heer wilden aannemen en volgen, maar vanwege deze (verplichte) verzoeningsleer toch afhaakten. Zij vonden het plaatsvervangend onschuldig lijden zinloos en weerzinwekkend en gingen heen! Dit raakte mij diep en drong me intens tot nadenken over de vraag **of God via de Bijbel werkelijk van ons vraagt deze leer te belijden en te verkondigen.**

Een vierde motief ligt in feite onder de andere drie motieven en geeft er een diepte-dimensie aan. Het gaat steeds om **de heel existentiële vraag: Is onze God zó?** Dat God op den duur toornig kan worden op mensen als ze blijven zondigen, kan iedereen begrijpen. Maar is mijn God en Vader zó dat Hij iemand die zondigt maar dan serieus berouw heeft en zich bekeert, alleen kan vergeven als de straf voor die zonde toch (door een ander) gedragen

wordt?¹. Voldoet iemand anders straffen Hem dan echt? Ik voelde altijd al protest in mij opkomen als ik hoorde '*dat Gods toorn gestild moest worden*' of zelfs '*dat Hij tot bedaren gebracht moest worden*'.² Gaat dit over onze God en zijn karakter?³

En als God zijn Zoon voor onze zonden straft, lijkt het me eerlijk te zeggen dat God in feite niet vergeeft.⁴ Het is dan geen kwijtschelding. Soms 'verklaart' iemand: '*ja maar God straft in Jezus niet een ander maar Zichzelf*', maar dan wordt de indringende vraag: is dit niet zinloos? Jezelf straffen met marteling en dood – met zelfkwelling – betaal je daarmee iets? Wie wordt daar beter van? Dan kun je toch beter gewoon vergeven! Dit soort vragen bij de leer kun je niet met wat goedwillendheid van tafel vegen, zoals te vaak is en wordt gedaan.

Al meer werd mijn **oprechte vraag: is de leer van verzoening door voldoening in feite niet beledigend voor mijn/onze hemelse Vader en voor Jezus?** Lange tijd drukte ik die vraag weg – want ik wilde er niet aan dat we ons massaal zo zouden kunnen vergissen. Maar uiteindelijk moest ik die vraag eerlijk aankijken! Het ging echt om mijn geloof in de goedheid van God. Dit vierde motief is eigenlijk mijn diepste drijfveer tot deze studie en dit boek geweest.

Een andere kijk en ervaringen ermee.

Met de vraag '*hoe komt verzoening met God tot stand?*' wandel ik in dit boek door heel de Bijbel. Ik hoop dat u mee ontdekt dat de Bijbel ons *een andere, een heldere en eenvoudige kijk op verzoening geeft*. Vergeving is bij God echt kwijtschelden: werkelijk afzien van straf en van vergoeding of compensatie voor geleden onrecht! Betaling van schuld is niet wat God wil, eist of nodig heeft. Het gaat God om iets groters: om verlossing van onze zonde, van ons egocentrische denken en doen. Dat is veel meer en moeilijker! Werkelijk verzoening ontstaat pas als onze harten veranderen, gevuld worden met liefde tegenover God en medemensen! Om dat werkelijkheid te laten worden – dáárvor kwam Jezus. We kunnen worden als Hij. Jezus leefde in eenheid met God en beloofde ons te laten delen in die eensgezindheid met God.

Mensen die deze andere kijk op verzoening door krijgen zeggen: '*Dit is anders, maar de Bijbel wordt helder en het beeld van God mooier dan ik ooit dacht*'. Anderen ervaren het als een Copernicaanse wending of een paradigmashift in hun kijk op God. Hoe je het ook noemt – het doet meer recht aan de Bijbel en ons geloof wordt er gezonder en sterker van. Het hart van het evangelie blijkt vitaler dan vaak verkondigd wordt.

Ik hoop en bid dat u, beste lezer, dit mee mag ontdekken. Het kost uiteraard inspanning om de Bijbel opnieuw te lezen. Maar **belevén dat je uit de oude voorraadkamer (de Bijbel) nieuwe en oude dingen te voorschijn mag halen is feestelijk!** (Matteüs 13:52).

Tenslotte wil ik u wijzen op mijn website: [www:jezusinons.nl](http://www.jezusinons.nl).

Daar vindt u o.a. studies over de Gereformeerde Geloofsbelijdenissen.

Ook kunt u via de website reageren of vragen stellen.

Ton de Ruiten, Enkhuizen, november 2009, Arnhem, juli 2017.

¹ Een onbegrijpelijk axioma. Word ik onrechtvaardig, als ik mensen die mij kwaad deden vergeef en hen hun schulden kwijtscheldt wanneer zij berouw tonen en een goede houding naar mij toe aan (lijken te) nemen? Waarom zou dat bij God wel zo zijn? (cf. Matteüs 18:27)?

² Zo wordt het echt gezegd. Bv door John Stott in zijn commentaar op Romeinen p. 130. Even eerder beweert hij: '*zich met iemand verzoenen betekent zijn of haar boosheid tot bedaren brengen*', p. 128.

³ Deze vraag wordt nog sterker als je bedenkt dat deze verklaring van Golgotha pas sinds Luther en Calvijn (16^e eeuw) gangbaar geworden is.

⁴ In hoofdstuk 1 noem ik in een noot twee 'grote' christenen die dit eerlijk als conclusie opschreven.